

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

PERDELERİN ARDINDAKİLER

Sözcük Sayısı: 3938

Kategori: 1

Araştırma Konusu: Buket Arbatlı'nın *Erkeklerle Her Şey Anlatılmaz* yapıtında yer alan öykülerde kadının değersizleştirilmesi konusunun işlenmesinde anlatıcı karakterin işlevinin incelenmesi.

Mayıs, 2023

İçindekiler

I. Giriş	3
II. <i>Ben Anlatıcısının</i> İşleviyle Kadının Değersizleştirilmesinin Sunumu	5
II.A. Kadının Duygularının Değersizleştirilmesinin Sunumu	5
II.B. Kadının Düşüncelerinin Değersizleştirilmesinin Sunumu	8
III. <i>O Anlatıcısının</i> İşleviyle Kadının Değersizliğinin Sunumu	9
III.A. Kadının Duygularının Değersizleştirilmesinin Sunumu	10
III.B. Kadının Düşüncelerinin Değersizleştirilmesinin Sunumu	13
IV. Sonuç	17
V. Kaynakça	18

I. Giriş

Kadın, geçmişten bugüne benimsenmiş olan eril düzen tarafından değersizleştirilmiş, kalıplaşmış cinsiyet rolleri içerisinde baskılanmış ve geri plana atılmıştır. Yazınsal eserlere de kadının bu durumu konu edilmiştir. Buket Arbatlı, *Erkeklere Her Şey Anlatılmaz* adlı yapıtındaki öykülerde, kadınlığa dair yakından izlediği her hali, bastırılmışlığı, hor görülmüş yanları, dile getirilemeyen istekleri konu almıştır. Arbatlı, yapıtında farklı bakış açılarıyla kadına bakışı ele almış, alışılmışın dışında bir bakışla kadının değersizleştirilmesi konusuna eğilmiştir. Yazar yapıtındaki öykülerde erkeğin kadına bakışı, kadının kadına bakışı ve kadının kendi varlığına bakışı üzerinden kadına bakışı sunarken, bunun aktarılmasında kadın anlatıcı karaktere işlev yüklemiştir.

Bu çalışmada, temel odak “kadının değersizleştirilmesi konusunun öykülerde işlenmesi” olarak belirlenmiş ve yapıttaki tüm öyküler arasından sadece bu konuyu işleyenlerin incelenmesi düşünülmüştür. Kadının değersizleştirilmesi konusu, yapıtta yer alan öykülerde çeşitli kombinasyonlarda yani kadının kendini kendi gözünden değerlendirmesi, kadının kendini bir başka kadının gözünden değerlendirmesi, kadının başka bir kadını kendi gözünden değerlendirmesi, kadının kendini ve diğer kadınları erkeğin gözünden değerlendirmesi yollarıyla sunulmuştur. Bu çalışmada da kadının değersizleştirilmesi konusu ve bu konunun sunumu incelenirken daha planlı bir aktarım olması açısından, yapıttaki öykülerin anlatıcı kişilerine dönük sınıflandırma yapma düşüncesi temele alınmıştır. Bu kapsamda da yapıtta yer alan öykülerin anlatıcıları iki kesitte toplanmıştır: “anlatıcı ben” ve “anlatıcı o”. Bu kapsamda yapıttaki tüm öykülerin yedisi ben, dokuzu da o anlatıcı tarafından yapılandırılmışken bu çalışmaya toplam on altı öyküden on bir öykü seçilmiştir. Bu on bir öyküden dördü, yani “*Eskisi Gibi Olabilecek Miyiz Madam*”, “*Yeryüzü İnsanları*”, “*Şiir Neyi İyileştirir*” ve “*Bakire Meryem’in Bahçesi*” ben anlatıcılı; yedisi, yani “*Yalnızlık Öldürür*”, “*Kumrular*”, “*Erkeklere Her Şey Anlatılmaz*”, “*Ağaçların Dili*”, “*Aile Sofrası*” “*Hayat Burada Bir Kalp Gibi Atar*” ve “*Beautiful Tango*” o anlatıcılıdır.

Belirtilen bu öykülerde, kadının değersizleştirilmesi konusu, erkek egemen düzenin gündelik yaşamda görülen küçük detayları içinde farkına varılmayan yönlerle verilmiştir. Bununla birlikte

yapıtta bilindik, alışıldık ve yazık ki hâlâ değişmeyen, kadınların erkekler tarafından cinsel bir meta olarak görülmesi, evlilik ve ilişkilerde değersizleştirilmesi, toplum tarafından biçilmiş cinsiyet normlarıyla baskılanması gibi konular, gündelik olaylardaki küçük detaylarla ince ince işlenirken bir yandan da alışılmadık, çarpıcı örneklerle de hayatın küçük ayrıntılarına yeniden bakılarak özgün bir yapıda sunulmuştur. Öykülerde üzerinde durulan değersizlik algısı da ataerkil toplumun bakışıyla ilişkilendirilerek, erkeğin kadına uyguladığı her türlü şiddet, kadını yalnızlaştırma ve ikinci planda görme çerçevesinde yansıtılmıştır. Bu yansıtım Arbatlı'nın yarattığı kadın tiplerleriyle biçimlendirilmiştir. Öykülerdeki kadın karakter yaratımını kuvvetlendiren unsur da iç monologlardır.

Buket Arbatlı bu yapıtının arka planını, kadın sayısının fazla olduğu, anneannesi ve annesi gibi güçlü kadın figürlerin olduğu ancak ataerkil zihniyete sahip orta sınıf bağınazlığıyla taşrada büyümenin bir yansıması olarak nitelendirmektedir. Bu kadınlar, eril düzene karşı kendilerini her daim korumaya çalışmışlardır. Kadınlık özelinde, insanlığın yaşadığı derin yalnızlığı ve taşıdığı ağır yükü anlatmak isteyen yazar, yapıtıyla bugünün toplumunun ataerkil düzeninde varlığını sürdürmeye çalışan kadınların sesi olmaya çalışmıştır.¹

Ulusal Tez Merkezinde ve çeşitli araştırma tabanlarında bu yapıta dair bir çalışma yapılmadığı gözlemlendiğinden, çalışmada yazarın yapıtında en yoğun şekilde değindiği kadının değersizleştirilmesi konusu ve bu konunun yapıtta sunumunda etkili olan kadın anlatıcıların incelenmesine karar verilmiştir. Çalışmanın temelini oluşturan “ben” ve “o” anlatıcı olan kadın karakterlerin kurgusal aktarımları, çalışmayı iki ana alt başlık altında oluşturmaya yön vermiştir. Sonuç olarak da yazarın da fark edilmesini istediği, vurgulamaya çalıştığı bakışa ulaşılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın yöntemsel bağlamını da Anlatıbilim ve Feminist Eleştiri Kuramı yapılandıracaktır.

¹ Yazarla görüşüldü: 13 Şubat 2023 tarihli elektronik ortam yazışmasıdır.

II. BEN ANLATICISININ İŞLEVİYLE KADININ DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİNİN SUNUMU

Buket Arbatlı'nın "*Erkeklerle Her Şey Anlatılmaz*" yapıtında yer alan öykülerde, bugünün ataerkil toplum düzeninde değersizleştirilen, erkekler tarafından cinsel meta olarak görülen, ezilen, baskılanan ve görmezden gelinen kadınların sorunları yansıtılırken "*Eskisi Gibi Olabilecek Miyiz Madam*", "*Yeryüzü İnsanları*", "*Bakire Meryem'in Bahçesi*" ve "*Şiir Neyi İyileştirir*" öykülerinde bu konu "ben" anlatıcısına yüklenen işlev üzerinden aktarılmaktadır. Öykülerin ben anlatıcıları da kadın olduğundan kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan, ataerkil düzende kadının hiçe sayılması, kadının toplumun dayattığı normların dışına çıkamaması ve bu dayatmaların altında ezilmesi anlatılmaktadır. Kadın anlatıcı yaşadığı sorunları, yalnızlığını okuyucuya bizzat yansıtmakta ve adeta okuyucuyla dertleşiyor gibi başından geçen olayları paylaşıp içini dökmektedir. Yazarın bir kadın olarak sisteme karşı mücadelesini en temel, alışıldık olaylar üzerinden ve bilindik düzeyde anlattığı öykülerde, "ben" anlatıcısı hakimdir.

II.A. KADININ DUYGULARININ DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİNİN SUNUMU

Buket Arbatlı'nın *Erkeklerle Her Şey Anlatılmaz* yapıtındaki öykülerde, toplumun içselleştirdiği cinsiyet normlarının belli bir noktadan sonra kadınlar tarafından da kabul edilip alışılmış bir hale gelmiş olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle 20. yüzyıla kadar eril toplumsal yapının benimsendiği ilk dönemlerden itibaren, evrensel kapsamda kadın var olma mücadelesi vermekte toplumla ve kendisiyle sürekli çatışma halinde olmaktadır. Bu ataerkil düzenin evlilik ve aile yapısı içerisinde kadına ve erkeğe yüklenen roller farklılaşmaktadır. Kadının sosyal hayattaki konumu, kadına yemek yapma, ev işleri, çocuk bakımı, anaçlık gibi sosyal roller yükleyerek kısıtlandırılmaktadır. Kadının bu görevleri içinde insancıl yanı, duyguları fark edilmemiş, edilse de hafife alınarak yok sayılmaktadır. Bu da toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olarak kadının evlilikte toplum tarafından dayatılan rolleri benimseyip yalnızlaşmasına ve değersizleşmesine neden olmaktadır.

“*Eskisi Gibi Olabilecek Miyiz Madam?*” öyküsünde, eşi tarafından değersizleştirilmiş, annelik ve ev kadını rolü biçilmiş, duyguları yok sayılmış bir kadının sunumu izlenmektedir. Duyguların *çiçek* metaforuyla anlatıldığı öyküde, çiçekleri seven kadının, sardunyasının saksısını değiştirmeye çalışırken, eşi Korhan’ın “*Bekle beni, koca karnınla uğraşma*” (Arbatlı, 10) demesine rağmen saatlerce eve gelmemesi üzerinden, günlük hayatın ince detaylarından bir örnekle kadının duygularının hiçe sayılarak değersizleştirilmesi verilmektedir. Korhan’ın hamile, sevgiye ve ilgiye ihtiyacı olan eşine gösterdiği tavır, eşinin isteklerine karşı olan umursamazlığını ve eşini değersizleştirmesini yansıtmaktadır. Kadın anlatıcıya, eşinin birlik olmaları gereken bir dönemde kendisini yalnız bırakmasından dolayı yaşadığı yalnızlığı aktarmada işlev yüklenmektedir: “*Doğdu ve dünyamızı cehennem ve cennet arasında gidip gelen bir salıncağa dönüştürdü. Annelik, içimde her an ters bir şey olacak kaygısı kılığında.*” (Arbatlı, 12) Öyküde kadının biyolojik bir yeteneği olan annelik kimliğinin, onun üzerinde baskı ve hakimiyet kurmaya neden olması da eleştirilmektedir. Erkek egemen toplum içerisinde kadının annelik görevini tek başına üstlenmesi ve “anne” olma rolüyle baskı altına alınması anlatılmaktadır:

“*Korhan neden eve hep geç geliyor? Şirkette işler eskiden, yani ben hamile kalmadan önce mesai saatinde bitmez miydi? Sonra bu sazlı sözlü Cuma yemekleri. Belim ağrımasa beni de götürürmüş ama rahat edemezmişim. Nereden çıktı tüm bunlar?*” (Arbatlı, 11)

Bebek yapma kararı çift tarafından alınsa da kadının annelik rolünde yalnızlaştırılması burada sunulmaktadır. Yine kadının hissettiği yalnızlığını kocasına aktaramaması da dikkat çekicidir.

“*Bakire Meryem’in Bahçesi*” öyküsünde, bugün anlamını yitiren, değersizleşen evlilikler ve aldatma düşüncesinin normalleştirilmesi izlenmektedir. Öyküde bir kadın ve bir erkek sevgilidir. Manastır’a tatile çıkıldığında, takside erkeğin telefonu çalması üzerine hızlı ve kısa cümlelerle konuşmasından kadın, telefondaki kişinin sevgilisinin eşi olduğunu anlar: “*Konuştuğu karısı olmalı. Onunla konuştuğu ses tonunu biliyorum.*” (Arbatlı, 80) Kadın, tüm bunları bilmesine rağmen bunu kabullenmiş ve normalleştirmiştir. Durumun daha farklı bir yanını da daha sonra öğrenmektedir. Kadın otel odasına çıktığında sevgilisinin uzun zamandır başkalarına kaçamak mesajlar yazdığı

telefonunun odada kaldığını fark etmektedir. “*Durumum trajikomik çünkü öteki kadın bensem bu kim?*” (Arbatlı, 81) Kadın, sevgilisinin başka bir kadınla daha görüştüğünü anlamaktadır. Bu tabloyla yazarın yansıttığı gerçeklik kadının varlığının ve duygularının önemsenmemesidir. Kadınlar, erkeklerin gözünde devamlı eskimekte, değersizleştirilmektedirler. Bu öyküyle ilişki ve evlilik kavramlarının yozlaşması yanında karşı konulan, değiştirilmeye çalışılan geleneksel çok eşlilik kavramının, modern dünyada aldığı yeni görünümü de yansıtılmaktadır. Kadın erkeğin karşısında çoklu bir seçenek olarak değerini hızla yitirmektedir.

“*Şiir Neyi İyileştirir?*” öyküsünde de yine sevilme ve değer görmek isteyen kadının, âşık olduğu adamın hayatındaki diğer kadınla olan yarışı ve kendi değerini azaltması yansıtılmaktadır. Kadın, sevgilisinden beklediği ilgiyi göremediğinden, kendisini sevdirebilmek adına cinselliği kullanarak ilgi çekmeye ve diğer kadına üstün gelmeye çalışır ancak yine de dilediğini elde edemez: “*Çareyi onunla yatmakta buluyorum. Kendimi Tunç’a yakın hissedebildiğim tek zaman sevişme anları. Sonrasında bir yabancıyım onun için, koluna dokunsam irkiliyor.*” (Arbatlı, 40) Yazarın burada yansıttığı kadınların cinsel meta olarak görülüp duygularının değersizleştirilmesidir. “*Memeleri büyük, uzun dalgalı saçlı*” betimlemesiyle bir kadın da diğer bir kadının yanında kendini değersizleştirmektedir. Kadınlar fiziksel yapılarıyla öne çıkarken duyguları hiçe sayılmaktadır.

Bu öykülerde anlatıcı kadınların duygularının değersizleştirilmesinin sunumunda, anlatıcı karakterin ben anlatıcısı olması ve duygularının iç monolog yoluyla aktarımı gözlenmektedir. Bu, kadının en temel durumları yansıtmaya özgürlüğünün olamamasını, kendisini anlatamamasını, duygularını açıkladığında dinlenmemesini ve bu yollarla değersizleşmesini öykülerde göstermek yönünden önem taşımaktadır.

II.B. KADININ DÜŞÜNCELERİNİN DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİNİN SUNUMU

Buket Arbatlı'nın Erkeklerle *Her Şey Anlatılmaz* yapıtındaki öykülerinde ataerkil toplumlarda kadınların ezilmeleri ele alındığında öne çıkan sorunlardan biri de kadınların gerek aile hayatında gerekse toplumsal hayatta geri plana atılmasıdır. Geleneksel toplum sisteminde, kadın evde oturup çocuklarına bakmalı, ev işleriyle ilgilenmeli, evin erkeğinin isteklerini yerine getirmekle sorumlu olmalıdır. Toplumsal yaşam içinde, erkeğin yanında düşüncelerini dile getirmemelidir. Düşünceleriyle toplumu biçimlendirmesine izin verilmeyen kadın bu yönüyle değersizleştirilmektedir.

“*Yeryüzü İnsanları*” öyküsünde kadın ve eskiden ünlü piyanist olan ancak engelli olması nedeniyle müzisyenliği bırakan kardeşi İlker kurgulanarak annenin kendi değersizliğini yansıttığı özgün bir yansıtım ortaya çıkmaktadır:

“*Annem konuşmaya hep nasılsın 'la başlar ama verdiğim cevabı dinlediğini, hatta duyduğunu bile sanmam. Konuşmasını, onu görmeye gitmediğim ya da yeterince aramadığım sitemiyle sonlandırır mutlaka.*” (Arbatlı, 28)

Düşünceleri dikkate alınmamış bir anne, kızını da sürekli iğneleyerek kızının düşüncelerini baskılamaktadır. Oğlunu kızına baktırmak yoluyla kendisine yaşam alanı yaratmaktadır. Defne, aylar sonra iş bulmakta ancak kardeşinin zihinsel engelinden dolayı onu evde yalnız bırakmak istememektedir. Annesinin ebeveynlik rolünü üstlenmek durumunda kalmıştır: “*Kızım tek eğlencem var., arkadaşlarla oynadığımız oyun. Kızlar onun konuşmalarından rahatsız oluyor.*” (Arbatlı, 29) İş hayatına atılmak isteyen kadın, kendisine dayatılmış “ablalık” rolünü üstlenmiş, bütün hayatını kardeşine göre yönlendirmektedir. Burada bir annenin kendi kızına uyguladığı düşünsel şiddet yönüyle kadının çalışma hayatına atılamaması ve ev hayatına mahkum bırakılması yansıtılmaktadır. Bir yandan da anne öz oğlundan utanmakta onu “enkaz” olarak tanımlamaktadır ancak oğlu ünlü, kızı ise sıradan kabul edilecek bir mesleğe sahiptir: “*Ne de olsa annemin gözünde altı üstü bir banka memuruydum. Abimse ailenin ünlü ve başarılı evladı.*” (Arbatlı, 26) Bu nedenle kızının düşüncelerini bastırmak yoluyla onu değersizleştirmektedir.

Bu öyküde de anlatıcı kadının değersizleştirilmesinin sunumunda ben anlatıcısına yüklenen işlev öne çıkmaktadır ve kadının iç monologları yoluyla değersizliği aktarılmaktadır. Değersizliğin temelinde iletişimsizlik vardır, kadın kendini anlatma özgürlüğüne bile sahip değildir.

Yazar kadının değersizleştirilmesi konusunu daha çarpıcı örneklerle vermek ve toplumun yaygın bakışını sunmak için de sayıca daha çok öyküde o anlatıcıya yer vererek toplumun gerçekliklerinin yansıtımını gözlemci bir konumdan yapmayı seçmiştir.

III. O ANLATICISININ İŞLEVİYLE KADININ DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİNİN SUNUMU

Buket Arbatlı *Erkeklere Her Şey Anlatılmaz* yapıtında yer alan öykülerinde bugünün toplumunda değersizleştirilen kadınların sorunlarını yansıtırken “*Yalnızlık Öldürür*”, “*Kumrular*”, “*Erkeklere Her Şey Anlatılmaz*”, “*Ağaçların Dili*”, “*Aile Sofrası*”, “*Hayat Burada Bir Kalp Gibi Atar*” ve “*Beautiful Tango*” öykülerinde kadınların anlatamadıkları, ayıplanmaktan korktukları için özgürce dile getiremedikleri duygu, düşünce ve isteklerini daha özgün bir bakış açısıyla “o” anlatıcısına yüklenen işlev üzerinden aktarmaktadır. Bu şekilde yansıtmak istediği sorunu okuyucuya doğrudan vermektedir. Yazar, cinselliğin bugün kadının kanayan yarası olduğuna değinip kadınların cinsel ihtiyaçlarını, metalaştırılmalarını ve kendi vücutlarına yabancılaşmalarını anlatmaktadır. Bu öykülerin o anlatıcıları da yaygın olarak kadın olduğundan ataerkil düzende kadının yok sayılması, toplumun dayattığı normların dışına çıkamaması ve bu dayatmaların altında ezilmesi konusu bir başka kadının kadını gözlemlemesi üzerinden anlatılmaktadır. Yazar, kadının değersizleştirilmesi sorununu “o” anlatıcısıyla verirken, bu toplumsal sorunları yaşayıp aktaran ben anlatıcısı yanında, yaşananları gözlemleyen, toplumun kaçınılmaz gerçeklerini dış bir bakıştan yansıtan tarafı da vererek bu sorunu tarafsızca okuyucuya yansıtmaya çalışmıştır.

III.A. KADININ DUYGULARARININ DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİNİN SUNUMU

Buket Arbatlı'nın Erkeklere *Her Şey Anlatılmaz* yapıtında yer alan öykülerinde kadının duygularının değersizleştirilmesi konusunu kadının sevme, sevilme ve hissedebileceği herhangi bir duygu durumunun görmezden gelinmesi üzerinden yansıtmı söz konusudur. Bu yansıtmı cinsellik odağı alınarak öykülerde işlenmektedir. Kadın bedeninin, duygularından daha çok öne çıkarılması kadını değersizleştirmektedir. Diğer bir yandan cinselliğin değeri sadece erkeğe özgü kabul edilen bir yapı olarak görülmektedir. Kadının cinsel beklentileri de ayıp kabul edilip toplumda kadının cinsel bağımsızlığı, erkek egemenliğinde tehdit olarak görülmekte ve baskılanmaya çalışılmaktadır. Bu konular o anlatıcı üzerinden "*Kumrular*", "*Yalnızlık Öldürür*" ve "*Beautiful Tango*" öykülerinde ele alınmıştır.

"*Yalnızlık Öldürür*" öyküsünde kurgulanan kadın; evli, çalışan ve toplumun yapılanması içinde kendi ayakları üzerinde durmayı başaran, modern kadın modelini temsil etmektedir. Aydın biridir. Kadın, iki yıl boyunca ölümcül bir hastalıkla mücadele etmiş, bu süreçte kocası başka kadınlarla birlikte olmuş ve kadın bütün haklı sebeplere rağmen evliliğini sonlandırmayı göze alamamıştır. Kendisine dayatılan rolle evliliğini ayakta tutmaya çalışmış, mutlu olmasa bile çevresindekiler tarafından yargılanmaktan çekindiği için duygularını açıkça ifade edememiştir. Hastalığı nedeniyle de uzun süre cinsel ilişki yaşayamamıştır. Cinselliğin toplumun bakış açısında, erkeğin olmazsa olmaz bir ihtiyacı olup, kadınların ise göz ardı edebileceği bir isteği olarak görülmesi ve erkeğin istediği zaman başka kadınlarla da sözde ihtiyacını giderebilmesi olarak değerlendirildiği yansıtılmaktadır: "*Kocasının aksine ihtiyacını göz ardı edebileceğini iyi biliyordu.*" (Arbatlı, 16) Bu durumun pek alışılmadık yanıyla başka bir yönü de bu öyküde konu edilmektedir. Odak figürün yakın bir kadın arkadaşı, onun için bir eskort ajansından bir erkeği onunla cinsel ilişkiye girmesi için tutmaktadır: "*Parayla tutulmuş bir adama bile güzel görünme çabası, acınası bir durum.*" (Arbatlı, 18) Kadının adamlarla ilişkisi de bir süre sonra dönüşerek kadının, bir seks işçisi olan, hem de bir erkek olan bireye, kendini beğendirme çabasına evrilerek acı verici bir hal almaktadır. Kadının duyguları ve arzuları değersizleştirilmektedir.

“*Kumrular*” öyküsünde yine cinsellik üzerinden kadının duygusal dünyası yansıtılmaktadır.

Öyküde kadın-erkek ilişkilerinde cinselliğin kadın figürlerin bakış açısından ele alınması ve kadınların cinselliğinin alışagelmış kalıpların dışında da yaşanabileceği anlatılarak kadının değersizleştirilmesine farklı bir bakıştan yaklaşım söz konusudur. Öyküde yine kendi ayakları üzerinde duran aydın bir kadının eşinden beklediği ilgi ve sevgiyi görememesi ve cinselliği de yeniden keşfetmeye çalışması ancak varılan acı son anlatılmaktadır. Biyoloji öğretmenidir ve kuşlarla ilgilenir, başta bilime olan merakından kuşlarla ilgilendiği düşünülse de kuş metaforuyla Serpil’in hayatında sözde eş ve sözde cinsellik anlatılmaktadır: “*Sabahın köründe kendini evden atan, gecenin geç saatlerinde dönen biri. Anlaşılan zavallı Serpil teselliyi kuşlarda buluyordu.*” (Arbatlı, 34) Kadın derin bir yalnızlığın içindedir ve bu yalnızlığını kuşu “Kral” ile gidermeye çalışıp onu adeta duygularını paylaştığı bir partner olarak görmektedir. Kocasından duymayı beklediği sevgi sözcüklerini kuşuna öğretmiştir. Kuşu evin içerisinde gezinirken Serpil’e sevgi sözcükleri söylemektedir: “*Sevgilim, sevgilim. Öpücük, öpücük. Ne tatlı şeysin ne tatlı şeysin.*” (Arbatlı, 37) Öyküde üçüncü tekil anlatıcının aktarımıyla, kadının durumu toplumda kadınlara dayatılan cinsellik algısı ve ondan kurtulmaya çalışan bir kadına bakış yansız bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Öyküde duygu ve arzularını bastırmak zorunda kalan kadının kuşuyla kurduğu cinsel haz bağından sonra, toplumun dayattığı normların dışına çıktığı için, kabul görememekten, yargılanmaktan korktuğundan kuşunu avucunun içinde sıkarak öldürmesi metaforuyla yansıtılmaktadır.² Üçüncü tekil anlatıcı aktarımıyla kadının duygularını yansıtması ve arzularını yaşaması bu toplumda söz konusu değildir. Kadınların değersizleşmesi önüne geçilemez bir yapı olarak tüm görünümüyle ortadadır.

“*Beautiful Tango*” öyküsü, kocasından duygusal olarak ilgi göremeyen yaşlı bir kadını konu almaktadır. Kadın ilgi görmese de ilgi göstermek, kocasının cinsel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Öyküde kurgulanan kadın, kocası tarafından yalnız bırakılmış, sadece kocasının cinsel

² YouTube. (2020, Temmuz 21). Zeytin Dalı: Erkeklerle her şey anlatılmaz- konuk: Buket Arbatlı. Görüntülenme Tarihi 10 Nisan 2023, from <https://www.youtube.com/watch?v=O0gUNivlPpg&t=1576s>

arzuları olduğuunda kocasının hayatında var olan bir kadındır. Kadının eşi kendi zevklerine zaman ayıran, gün içinde zamanının çoğunu bilgisayarda geçirmekten karısına ilgi göstermeyen ancak cinsel ihtiyaçları için karısına baskı yapan birisidir. Kocasını, karısının duygu ve arzularını hiçe sayarak onu değersizleştirir ve onu cinsel bir meta haline getirir:

“Kocasını da aynı maldı işte, her fırsatta konuyu oraya getirmeye bayılıyordu... Yürümekten acizsin ama aklın orda... Söylediklerinin yarısını unutuyorsun ama onu unutmuyorsun.”
(Arbath, 110)

Kadının hiçe sayılması öyle bir duruma varmaktadır ki kadın da cinselliği sözcük olarak bile kullanmaktan kaçınarak seks sözcüğünü “onu” sözcüğüyle ifade etmeye, kendini değerli bulmamaya, kendi varlığından, bedeninden ve duygularından kopmaya başlayıp kendinden tiksinemeye başlamaktadır:

“Eđildi kasları erimiş bacaklarına baktı. Eteđini yukarı çekti. Mavi damarlı soluk bir ten, doğumdan hatıra çatlaklar, dayanamadı eteğini indirdi. O bacakların eski hali, gençliğin altın çağı geride kalmıştı.” (Arbath, 111)

Böylelikle bu öykülerdeki katı, acı dolu, kaçınılmaz ve toplumda alışılmadık gündelik ince yansıtımlarla gösterilmeye çalışılan sorunların aktarımı üçüncü tekil kişi anlatıcı üzerinden yapılmaktadır. Toplumun geldiği durum, almış olduğu hâl, dışarıdan bir anlatıcı-gözlemci üzerinden yansıtılarak toplumun geldiği noktanın ne kadar vahim olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır.

“Ağaçların Dili” öyküsünde kadın yine engelli yatağa bağlı yaşıyan bir kadın olarak kurgulanmıştır. Yatađa bağlı yaşamasını onu fiziksel olarak hayattan alıkoymuş olsa da duygusal olarak içinde hala aşkı arayan, hayatın içine atılmak isteyen bir kadın vardır. Hayatında devamlı mektuplaştığı bir adam vardır, ona içini döker, onunla sohbet eder, yani her kadın gibi sevilme ve ilgi görmeye ihtiyacı vardır: “Biliyor musun Marcel aslında ne istiyorum? Döndüğümde mektubun değil de sen olsan burada beni bekleyen.” (Arbath, 74) Kadının odasının karşı balkonunda yaşıyan genç bir çift vardır ve kadın her akşam onları izleyerek aslında hayatın içine karışmaya çabalamaktadır. Karşı balkondaki çifti gözlemleyen kadın, bu imrendiği eve bir bebek geleceğini fark

ettiğinde yardımcısından annesinden kendisine hatıra kalan tahta atını karşı eve hediye etmesini istemektedir. Karşılığında da çiftin her gün sulamayı unuttuğu, ortancayı kendisine vermelerini istemektedir. Balkondaki ortanca metaforu da kadının kendini temsil etmektedir. Unutulmuş, geri planda kalmışlığı simgeler. Oysa onun ihtiyacı fark edilmek ve değer görmektir. İşlevi alabildiğine kısıtlı bir bedene hapsolmuş ne anne sevgisi yaşamış ne de evlat sevgisi yaşayabilecek bir kadının, bu dayanılması güç yaşam koşullarında bir saksı ortancaya hayat verme uğruna hiç görmediği annesinden tek hatıra olan çocukluk oyuncakını feda etmesi yansıtılmıştır.³ Ortancayı alarak hem yeni bir hayata adım atmaktadır hem de imrendiği hayata dahil olmaktadır. Üçüncü tekil anlatıcı sunumuyla, duyguları kimse tarafından görülme, değer ve anlam bulamayan bir kadının, her şeye rağmen kendine ve hayallerine tutunma çabasının anlatıldığı öykülere başka bir soluk getirmektedir.

III.B. KADININ DÜŞÜNCELERİNİN DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİNİN SUNUMU

Buket Arbatlı'nın Erkeklere *Her Şey Anlatılmaz* yapıtında yer alan öykülerinde kadının düşüncelerinin değersizleştirilmesi konusu, kadın ve erkek arasında doğuştan var olan farklılıkların dışında toplumsal yaşantının da oluşturduğu farklılıklar sebebiyle kadının düşüncelerini açıklayamaması üzerinden yansıtılmaktadır. Bu cinsiyet eşitsizliğiyle, kadın geri plana atılmış, daima erkeğin gölgesi altında ona hizmet ederek yaşamaya mahkûm bırakılmış, bir birey olarak toplumda yer edinememiş ve değersizleştirilmiştir. Kadının eril hüküm altında ezilmesi ve geri plana atılması "*Hayat Burada Bir Kalp Gibi Atar*", "*Aile Sofrası*" ve "*Erkeklere Her Şey Anlatılmaz*" öyküleriyle okuyucuya sunulmuştur.

"*Hayat Burada Bir Kalp Gibi Atar*" öyküsünde kadının düşüncelerinin bastırılması kız- erkek kardeşin arasındaki ayrımcılık üzerinden yansıtılmaktadır. Amerika'da yaşayan erkek kardeş ve memleketinde babasının yanında kalıp babasına bakmakla yükümlü olan kız kardeş kurgusu üzerinden kız-erkek çocuk arasındaki eşitsizlik ve dolayısıyla kadının değersizleştirilmesi verilmiştir:

³ Ertem,B. (8 Eylül 2020) "İncelikli Bir ilk Kitap: Erkeklere her şey Anlatılmaz" Gazete Duvar. Erişilme Tarihi 10 Nisan 2023 <https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2020/09/08/incelikli-bir-ilk-kitap-erkeklere-her-sey-anlatilmaz>

“Hiç unutmuyor, Alek Amerika’dan gelmişti. ...Karin koşturmaktan tuvalete girmeyi bile unutmuydu. Bulduğu ilk fırsatta tuvaletin kapısını kilitleyip daha yeni klozete oturmuştu ki kapı vurulmuştu. Ben varım, demişti Karin. “Çık kızım hadi, Alek girecek. Sıkışmış oğlan.”
(Arbatlı, 98-99)

Burada çok basit ve temel bir ihtiyacın giderilmesi temsili üzerinden bile kadının erkeğin yanında değersizleştirilmesi verilmektedir. Erkek çocuğun ihtiyaç ve isteklerinin ön planda tutularak kız çocuğunun bulunduğu ortamda nasıl dışlandığı, ebeveynlerin onu yok sayması üzerinden yansıtılmaktadır. Kadının bir başka kadın tarafından maruz kaldığı bu durumun üçüncü tekil anlatıcıyla yansıtılması kadının kadına yaptığı düşünsel baskıya da dikkat çekmektedir. Kadın kendi annesi tarafından düşünceleri ve istekleri önemsenmemesiyle birlikte değersizleştirilmektedir.

Öyküde kadın kocasından boşandığı için annesi tarafından başarısız ve eksik kabul edilmektedir: *“Boşanmış kadın biraz ağır olur, diyen annesine inat... Yalnız öleceksin kızım, yanında ne bir çocuk ne eş olacak. Hayat insan idare etme sanatıdır, sen sınıfta kaldın.”* (Arbatlı, 101) Kadının düşünsel bir özgürlükle gerçekleştirdiği boşanma kabul görmeyip aile içindeki diğer kadınlar tarafından önemsenmemekte ve kadını değersiz yapmaktadır. Kadına boşanmak bir yana her daim erkeği etkilemek için çok özenli ve dikkatli davranması gerektiği düşüncesi dayatılmaktadır:

“Erkekler derdi olan kadınları sevmez. Daha havalı bir şeyler bulmak lazımdı... Doğru cevaplar verir, az sayıda ve can sıkımayan sorular sorar, ara ara uzun bakışlar atarsa güzel bir gece olabilir.” (Arbatlı, 104)

Üçüncü tekil anlatıcı gözünden yalın ve açık bir şekilde aktarılanlarla öyküde kadının, özgün ve özgür düşünceleri olmayan, kendisini bir erkeğin beğenisine teslim edecek zayıflıkta bir varlık olarak bırakılmaya çalışılması eleştirilmektedir.

“Aile Sofrası” öyküsünde engelli bir kadının yalnızlık mücadelesi, değersizleştirilmesi ve aile içi çatışması anlatılmaktadır. Öykünün kurgusunun temelinde yaratılan kadın, engeline rağmen evde bütün iş yükünü omuzlarına almış ve yalnız bırakılmış kadınların temsilidir. Aile içinde bastırılmış, ihtiyaçları geri plana atılmış ve ötekileştirilmiş bir kadındır: *“Ne görüyorsun, diye sorsa biri, sahiden*

ne düşündüğünü ne hissettiğini soran çıksa Süreyya cevap veremez.” (Arbatlı, 68) Erkek egemen ve dini normları olan bir aile yapısına sahip olduğundan düşünceleri merak edilmeyen veya bastırılan kadın günah algısıyla duygu ve düşüncelerini bastırmaktadır: “Bedenine kardeşinden başka erkek ağzı değmedi. Düşününce içi ürperdi. Tövbe, tövbe. Abdesti bozuldu mu acaba? Çok günah.” (Arbatlı, 69) Kendi saçlarını kendi kendine okşaması kendini sevmeye değer görmek isteyen kadının, sevgisiz ve yalnız bırakılması, engelli olmasına rağmen evinde bütün işleri kendisinin yapması, çok yorulduğundan, evlerinde yatılı bir yardımcı kalmasının doğru olacağını düşünse de abisinin karşı çıkmasından korktuğu için ihtiyaçlarını dile getirememesi onun düşünsel olarak değersizleştirilmesini göstermektedir. Erkek hakimiyeti altında ezilen kadının, erkek figüre ihtiyaçlarını ve kendi duygularını doğrudan ifade edememesi ve bundan çekinmesi öyküde yansıtılan toplumsal bir sorundur: “Kimsenin onun sözünü kesmesine izin vermeyecek. Kaç gece bunun provasını yaptı. Abisi mutlaka karşı çıkar.” (Arbatlı, 69) Öyküde üçüncü tekil anlatıcı üzerinden, bir kadının temel ihtiyaçlarına dair düşüncelerini bile açıklayamaması değersizleştirilen kadını yansıtmaktadır.

Yapıtı da adını veren ve tüm öykülerin ortak izleğini toparlayan “*Erkeklerle Her Şey Anlatılmaz*” öyküsünde ise kurgulanmış kadının bir adamla buluşması anlatılarak kadının değersizleştirilmesi adeta özetlenmektedir. Öyküdeki kadın ve erkeğin, sahilde sohbet ederlerken erkeğin kendi çocukluğundan bahsetmesine rağmen kadının kendinden, çocukluğundan ve yaşamından asla bahsetmemesi kadının toplumdaki yerini fark etmiş olmasının acı bir yansımasıdır:

“Mina Antep’te bırakıp çıktığı çocukluğunu anlatmadı. Babasının şehrini. Sonra kimsenin gözünün içine bakamayan annesinin, kırağı gibi insanın üstüne yağan soğukluğunu. Görünür olmak için verdiği olağanüstü çabanın ardından her şeyden vazgeçmiş, her geçen gün sessizliğe gömülmüştü.” (Arbatlı, 56)

Yapıtın adında da olduğu gibi erkeklere her şey anlatılamazdır. Erkek egemen toplum kendinden başka hiçbir varlığa var olma olanağı tanımamaktadır. Öyküde “Gaziantep” ilinin seçilmesi de bu görüşü desteklemektedir. Oldukça ataerkil bir toplumun yansıtılmasında Doğu Anadolu bölgesinden

bir kent seçilmesi, kadının o kenti “babamın şehri” olarak tanımlaması, annesini kimsenin gözünün içine bakamayan eril zihniyet altında ezilmiş bir kadın olarak betimlemesi bu şekilde öyküde yansıtılmaktadır. Otoritenin erkeklerde olması, ailede babanın ya da erkeğin sözünün geçtiği bir yapının hâkim olması ve kadının görünür olmak için verdiği çabası öyküde ayrıntılı olarak verilirken, toplumda kadının değersizleştirilip, hor görülmesini ayrıntılamaktadır:

“Hukuk fakültesini kazandığını belirten kâğıt gelinceye dek kimse buna ihtimal vermemişti ama olmuştu işte. Okulu bitirse bile buna davasını kim verir diye gülmüştü babası.” (Arbatlı, 56)

Geleneksel bir toplum yapısına sahip olan bölge kapsamında ülkenin bir küçük modelinin yansıması açısından, kadının statüsü ve toplumdaki rolü de büyük bir ölçüde geleneksel bağlamda belirlenmektedir. Mevcut düzende kadın toplumda çalışabilen, kendi ayakları üzerinde durabilen başarılı bir statüye konulmaktansa; “ev kadını”, “annelik” gibi rollerle sıkıştırılarak konumlanmaya çalışılmaktadır, böylelikle kadını baskıyla çevrelemek, değersizleştirmek kolaylaşmaktadır. Kadın değersizleştikçe erkek egemen toplum kadın üzerindeki gücünü sağlamlaştırmaktadır. Kadının babasının, avukat olma düşüncesine ve davaya bakma olasılığına gülüp bununla dalga geçmesi, kadınların toplumda ezilmesine, baskılanmasına eleştiri bağlamında okuyucuya sunulmuştur. Eğitim olarak avukat olan kadın karşılaştığı onca haksızlığa rağmen başarılı olmuş, kendi ayakları üzerinde durabilen kadınların temsili olmaktadır. Babası bunun farkında olmayacaktır ve bu sebeple ne babaya ne abiye ne eşe ne başka bir erkeğe her şey anlatılamayacaktır.

IV. Sonuç

Feminist yazar Buket Arbatlı, *Erkeklerle Her Şey Anlatılmaz* adlı yapıtında yer alan öykülerde kadının değersizleştirilmesi gerçekliğini okuyucuya yansıtırken, erkek egemen toplum düzeninde kadını değersizleştiren, geri plana atan erkeklerle birlikte, kadını değersizleştirenin hemcinsleri de olduğunu okuyucuya sunmaktadır. Yapıtta yer alan öykülerin konusu, birçok kadının maruz kaldığı sorunlardır. Yazar bu sorunları okuyucuya sunarken, anlatıcı karaktere işlev yüklemektedir. Kadını anlatıcı yaparak, kadına kadını anlattırmaktadır. Yazarın öyküde işlemek istediği ana izlek kadınların konuşurulması yoluyla sunulmuştur ve bu şekilde öyküye inandırıcılık, canlılık katılmıştır. Öyküler çaresiz ve yalnız kadınların sesi olmuşlardır.

Kadınlara dayatılan toplumsal roller ve bu rollerin neden olduğu baskı kadınların değersizleştirilip metalaştırılmasına ve kadınlıklarını yaşayamamalarına sebep olmaktadır. Yazar, kadınlara dayatılan bu rollerin, kadınların kimlik oluşturmada ve toplumda var olma mücadelelerinde büyük bir engel olduğunu vurgulamaktadır. Öykülerinin ana izleğine kadınları alan yazar, erkekleri de hiçe saymamaktadır. Erkeklerle karşı eleştirel bir tutumu olmasına rağmen, kadını değersizleştiren, yok sayan ve hor gören erkeklerle rağmen onlara da belirli bir saygı çerçevesinde yaklaşmaktadır. Erkekleri eleştirirken bile kadın karakterlere işlev yüklemekte ancak bununla kadına da erkeğe de toplumsal bir dayatma yapmamaktadır.

Sonuç olarak, öykülere göre kadını en iyi yine kendisi anlatacağı görüşüyle ben ve o anlatıcılarının kadın seçilmesi yapıtta önemlidir. Ben anlatıcının daha genel konuları, daha alışıldık ve yaygın bilinen yönleri aktarmada kullanıldığı ve o anlatıcının daha farklı, toplumda yeni yeni konuşulabilir olan konuları, farklı metaforlarla alışılmadık, dokunulmaya çekinilen yanlara uzanarak yazarın bir kadın için riskli sayılabilecek bir adım atma cesaretini, toplumun gözlemlediği veya gözlemlemesi gereken gerçeklikleri anlatmada kullanıldığı görülmektedir.

V. Kaynakça

Yazarla görüşüldü: 13 Şubat 2023 tarihli elektronik ortam yazışmasıdır.

Buket Arbatlı, Erkeklerle Her Şey Anlatılmaz, Sel Yayıncılık, 2020.

Ertem,B. (8 Eylül 2020) “İncelikli Bir ilk Kitap: Erkeklerle her şey Anlatılmaz” Gazete Duvar. Erişilme Tarihi (10 Nisan 2023)<https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2020/09/08/incelikli-bir-ilk-kitap-erkeklerle-her-sey-anlatilmaz>

YouTube. (2020, July 21). *Zeytin Dalı: Erkeklerle her şey anlatılmaz- konuk: Buket Arbatlı*. Görüntüleme Tarihi 10 Nisan 2023
<https://www.youtube.com/watch?v=O0gUNIVlPpg&t=1576s>